

WIE FEUER UND WASSER: ВІДМІННОСТІ І ПОДІБНОСТІ ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ В НІМЕЦЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Зайченко О. В.

Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

ORCID iD: 0000-0001-8331-8185

o.zaichenko@kubg.edu.ua

Узапропонованій статті розглянуто основні поняття фразеологічних порівнянь німецької мови, проблеми їх перекладу. Подано порівняльний аналіз компаративних фразеологічних одиниць в німецькій та в українській мовах, визначено особливості структури фразеологічних порівнянь, семантичне наповнення їхніх компонентів, виявлено спробу розширити типологію фразеологічних порівнянь у німецькій мові. Аналіз корпусу фразеологічних порівнянь німецької та української мов свідчить про наявність компаративних фразем як подібних, так і відмінних за семантикою, що зумовлено різними ментальними уявленнями соціуму, національно-культурними особливостями. В ідіоматичному просторі німецької мови спостерігаються унікальні, специфічні компаративні фраземи. Фразеологічні порівняння можуть перекладатись повними еквівалентами, частковими лексичними еквівалентами, підбором аналогів, дослівно. У статті наголошується на важливості і доцільності вивчення, вживання та перекладу німецьких фразеологізмів студентами, які вчать іноземну мову. Стаття звертає увагу на функціонування компаративних порівнянь у німецькій мові, оскільки деякі порівняльні фраземи застаріли, деякі мутували, змінили денотативне значення. Компаративні порівняння як окрема категорія фразеології залишаються продуктивною, актуальною, комунікативно цінною частиною фразеології і відкритою для нових доповнень. В перспективі дослідження може бути унаочнено укладанням лексикографічного словника стійких порівнянь, який стане в нагоді при вивченні лексикології, стилістики, лінгвокраїнознавства, практичного курсу перекладу для студентів, які вивчають німецьку мову як фахову або як другу іноземну.

Ключові слова: компаративні фразеологізми, стійкі порівняння, порівняльні фразеологізми, метафоричний інтенсифікатор, переклад німецьких компаративних фразеологізмів, лексикологія німецької мови, стилістика німецької мови, лінгвокраїнознавство, відмінності і подібності образних порівнянь в німецькій і українській мовах, образ.

Olena Zaichenko

Wie Feuer und Wasser: differences and similarities of similes in the German and Ukrainian languages

The paper focuses on the main features of similes in the German language as well as the translation issues related to them. The comparative analysis of similes in the German and Ukrainian languages has been carried out to reveal the structural and semantic aspects of similes resulting in extended typology of similes in the German language. The analysis of the corpora of similes in the German and Ukrainian languages has demonstrated the presence of both similar and divergent semantic features inherent in them which stem from differences in mentalities of Germans and Ukrainians. Unique, specific fixed similes are observed in the idiomatic space of the German language. Similes can be rendered into the target language by the fully equivalent units, partial lexical equivalents, analogous counterparts, word-for-word patterns. The article pays special attention to the educational issues for foreign students to study German similes. Studies of similes extend to functioning of such units in the modern German language as some of them have turned to be outdated, got transformed, or changed their denotative meaning. The article confirms that similes as a special part of phraseology are productive, topical, valuable in terms of communication, as well as open for development. The research can result in compiling a dictionary of similes which will facilitate the studies of lexicology, stylistics, cultural studies, and practical course of translation for students specializing in German or those learning German as a second foreign language.

Key words: comparative expressions, simile, fixed similes, metaphoric intensifier, translation of German similes, German lexicology, German stylistics, cultural studies of Germany, differences and similarities of similes in German and Ukrainian, image.

*«Die Sprache ist gleichsam die äußerliche Erscheinung des Geistes der Völker;
ihre Sprache ist ihr Geist und ihr Geist ihre Sprache;
man kann sich beide nie identisch genug denken»*
Wilhelm von Humboldt

Вступ. Мовна культурна спадщина німецької нації, як і мовна площина будь-якої іншої культури, багата ідіоматичними виразами. Саме фразеологічні одиниці, фразеологічні сполучення, фразеологічні єдності відображають національний колорит, дух суспільства, тому вивчення іноземної мови неможливе без занурення у лексико-фразеологічну систему цієї мови і опанування відповідних зворотів. На нашу думку, тільки володіючи цим мовним багатством і вживаючи вірно при спілкуванні іноземною мовою коректні ідіоми, можна вважати, що мовний бар'єр подолано. І хоча розвідки у сфері фразеології ведуться мовознавцями (В. Мокієнко, В. Телія, О. Юрченко, В. Калашник, О. Селіванова, Ch. Palm, W. Fleischer, E. Donalies, H. Burger та інші) не один десяток літ, все ж ця тема і сьогодні залишається актуальною для дослідження і відкрита для нових свіжих поглядів. Дослідження функціонування компаративних порівнянь у тексті, мовленні, а особливо при перекладі має важливе значення, оскільки збереження максимальної автентичності, специфіки зможе гарантувати живе міжнаціональне спілкування.

Етногенез, еволюція суспільства, мовний генезис — взаємний процес цих аспектів віками шліфував культурні традиції повсякденного життя народів, зіставляв та порівнював явища і реалії буття, виокремлюючи специфічні власні колоритні якості. Найяскравіше самотутність народу, його багаторічне мислення, спостереження за навколишнім середовищем, історичні явища, побутове повсякдення відображаються у лексичці, а саме у фразеологічній сфері. Як універсальний засіб вираження людських думок, мова допомагає відтворювати цю накопичену інформацію, укорінюючи її у своїй культурі, запозичуючи частково з культури інших народів, з якими контактували німці протягом століть і передавати її як унікальний своєрідний спадок від покоління до покоління.

Актуальність статті полягає в тому, що переклад і коректне вживання порівняльних фразеологізмів німецької мови викликає труднощі серед тих, хто вивчає німецьку мову як іноземну, що може пояснюватися недостатнім розумінням менталітету німецькомовного народу, його традицій, історії та функціональних особливостей ідіоматичних одиниць.

Метою нашого дослідження є встановлення структурних, семантичних, функціональних та лінгвокультурологічних особливостей порівняльних фразеологізмів німецької мови та визначення їхніх відповідників в українській мові,

що може стати передумовою складання лексикографічного словника компаративних фразем німецької і української мов. Практичне значення статті полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані під час вивчення лексикології, лінгвокраїнознавства, стилістики, перекладознавства. Матеріалом дослідження послугували 550 компаративних фразеологічних виразів, відібраних із фразеологічних словників, статей та художніх текстів.

Методологія дослідження. Методологія аналізу матеріалу для статті ґрунтується на емпіричних методах лінгвістичних досліджень, у той час як інтерпретації здійснені під кутом зору лінгвокультурології, компаративістики та лінгвосеміотики. Прийомами зовнішньої та внутрішньої інтерпретації описового методу було здійснено вибірку лексичного матеріалу і класифіковано в тематичні групи. У ході порівняльного аналізу виявлені розходження і аналогія досліджуваних одиниць в німецькій та українській мовах, специфіка та унікальність окремих фразеологічних порівнянь німецької мови.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез. Німецький філолог В. Шмідт визначає фразеологізми як одиниці мовної системи, як засоби образності мови, які є близькими до метафори, метонімії, персоніфікації, символами, які можуть передавати зовсім інший сенс (Schmidt, 1967, S. 10).

І. Чернишова характеризує фразеологізми як фіксовані словосполучення, які не утворюються окремими мовцями, вживаються як готові структурні і значеннєві одиниці, яким властиві ідіоматичність, стабільність, лексикалізація і відтворюваність (Černyšewa, 1970).

Теорія Ш. Баллі, який започаткував дослідження французької ідіоматики, була використана В. Виноградовим у семантичній класифікації фразеологічних одиниць, що ґрунтується на змінах значення слова при різних синтаксичних і стилістичних умовах фразоутворення (Виноградов, 1977, с. 152).

Дослідження В. Виноградова продовжив М. Шанський, виокремивши фразеологічні вирази, до яких відніс фразеологічні одиниці, які є сталі у своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, є не лише семантично подільними, але й складаються зі слів з вільним значенням (Шанский, 1985, с. 20).

Наукові розвідки у сфері фразеології німецької мови, проведені К. Мізінім, М. Літвіною, Ю. Фірсовою, стали базисом для досліджень більш вузких аспектів фразеологічної системи,

а саме: фразеологічні зооніми були об'єктом розгляду Л. Готовкіної, А. Гребенюк, Л. Дубко, О. Нагорної, А. Ришкової та ін. Проблема компаративних фразеологізмів присвячені роботи В. Гаврися, Т. Кияка, Г. Капніної, О. Пророченко, К. Мізіна та ін. Як виокремлені мовні одиниці стійкі порівняння досліджували В. Виноградов, О. Кунін, А. Назарян, І. Чернишова. Семантичні, стилістичні та структурні особливості розглянуті Л. Лебедевой, А. Маратовой, А. Найдой, В. Огольцевой. Асоціативні зв'язки компаративних конструкцій проаналізовано О. Грипас, науковиця виокремила компаративному компонента ознаки (Грипас, 2020, с. 11–14).

О. Пророченко відносить компаративні фразеологізми до фразеологічних виразів, які «в процесі комунікації не створюються мовцями, а відтворюються як готові мовні одиниці з постійним складом і значенням» (Гаврись, Пророченко, 1981, с. 372). Щодо комунікативної значущості, філологиня дефінує стійкі порівняння як сталі і відтворювані сполучення слів з чітко вираженими структурними ознаками, які ґрунтуються на традиційному порівнянні в німецькій і українській мовах (Гаврись, Пророченко, 1981, с. 374).

Компаративні фразеологізми належать у фразеологічній системі до особливої групи фразеологічних зворотів і, на думку Т. Кияка, ґрунтуються на переосмисленому стійкому порівнянні (Кияк, 2006, с. 176). К. Мізін розглядає компаративні фразеологізми як фразеологічну мікросистему німецької мови, в основі якої є комплексний аналіз фразеологічних порівнянь (Мізін, 2003). Порівняння — це один із засобів пізнання світу, це акт думки, який полягає в «зіставленні об'єктів для встановлення їхніх відношень, найважливішими з-поміж яких виступають відношення тотожності (рівності) й відмінності» (Прохоров, 1998, с. 785).

Образ, який асоціативно малюється при порівнянні, на думку Н. Д. Арутюнової, «формується сприйняттям, пам'яттю, уявленням, накопиченими враженнями і ніби сам собою виникає у свідомості людини. Це здебільшого механізм стихійного, мимовільного дослідження світу і життя» (Арутюнова, 1999, с. 318). Фразеологічним порівнянням характерні двочленна структура, поєднана порівняльним сполучником, особливою стилістичний, граматичний і семантичний зв'язок між лівою і правою частинами, остання, так звана еталонна частина відзначається здебільшого насиченою образністю, емоційністю та експресивністю, розкриває дії або ознаки першої. Вихідний, тобто лівий компонент, окреслює граматико-синтаксичну та семантико-тематичну сторони звороту. Порівняльна складова звороту, через яку саме і створюється образність, вводиться за допомогою сполучників **wie** та **als**, хоча кількість зворотів з **als** становить не більше 9% від всіх сталих

фразеологічних порівнянь (*j-n als melkende Kuh betrachten* — розглядати когось як дійну корову (якою можна користуватися довгий час як джерелом прибутку)). Варто зазначити, що одне фразеологічне порівняння передається як підрядне порівняльне речення, в якому **als** поєднується із сполучником **ob** (*als ob der Teufel auf j-m Erbsen gedroschen hätte* — на комусь наче чорти горох молотили (про рябу людину)).

Результати дослідження та обговорення. Загалом компаративні фразеологізми німецької мови із сполучником **als** є порівняльними підрядними реченнями. В таких реченнях завжди спостерігається вживання прикметника (прислівника) у компаративному ступені, який передує порівняльній групі, і найчастіше це прикметник **besser**: *Besser Ehre ohne Leben, als Leben ohne Ehre* — Краще честь без життя, ніж життя без честі. / Ганьба гірше смерті; *Ein Bild ist besser als tausend Wörter* — Одна ілюстрація краще тисячі слів. / Добрий приклад краще сотні слів; *Das Ei will klüger sein als die Henne* — Яйце хоче бути розумнішим квочки (курки). / Яйця курку не вчать; *Vier Augen sehen mehr als zwei* — Чотири ока бачать більше, ніж два. / Одна голова добре, а дві краще;

Lieber einen dicken Bauch vom Saufen, als einen krummen Buckel vom Arbeiten — Краще товсте черево від пияцтва, ніж горб від роботи.

На наш погляд, варто віднести до фразеологічних порівнянь граматико-синтаксичні конструкції компаративних зворотів, побудованих за допомогою парних сполучників **je...desto** та **wie...so**: *Je mehr der Geizige hat, je weniger wird er satt* — Чим більше жадібний має, тим він стає ненаситнішим. Хто багато має, більше ще хоче; *Je mehr Geld, desto mehr Sorgen* — Чим більше грошей, тим більше клопоту; *Je näher dem Feind, desto näher dem Boden* — Чим ближче до ворога, тим ближче до землі; *Je später der Abend, desto netter die Gäste* — Чим пізніше вечір, тим миліші гості; *Jeder ruht so, wie er sich bettet* — Кожен відпочиває так, як він собі постелить; *Wie der Vater, so der Sohn* — Який батько, такий і син; *Wie die Saat, so die Ernte* — Який посів, такий і врожай. / Що посієш, те й пожнеш; *Wie man in den Wald ruft, so schallt es heraus* — Що людина в ліс кричить, те й звідти луною і відгукується. / Яке частування таке й дякування.

Дослідження вибіркового матеріалу виявило особливі конструкції побудови порівняльного звороту, які залишилися поза увагою дослідників, а саме:

- порівняння передається за допомогою сполучника **denn**: *Kein Arzt ist besser denn drei* — Відсутність лікаря краще, ніж троє лікарів за раз. / У семи няньок дитя без ока;
- порівняння відчувається підсвідомо у самому змісті, без наявності сполучника: *Mann*

ohne Weib, Haupt ohne Leib. Мужик без баби — голова без тіла;

Запропоновані В. Виноградовим дві моделі компаративних фразеологізмів (Виноградов, 2001, с. 181), а саме:

- прикметник / дієприкметник + сполучник + іменник: *leicht wie eine Feder — легкий як пір'їнка; gespannt wie ein Regenschirm (або Flitzbogen) — аж палати з цікавості / дуже заінтригований;*

- дієслово + сполучник + іменник: *dastehen wie Ölgötze — стояти як стовп; stinken wie ein Aas — смердіти.*

Структури фразеологічних порівнянь німецької мови можуть бути розширені, або доповнені іншими моделями, наприклад:

- сполучник + дієприкметник + дієслово: *wie versteinert dastehen окам'янити (на місці), заціпеніти (від жаху); wie aufgezogen reden — говорити як дражнити;*

- сполучник + іменник-підмет + іменник із прийменником, що вводить обставину: *wie Blitzschlag (und Wolkenbruch) aus heiterem Himmel — як грим серед ясного неба; wie ein Fisch auf dem Trocknen — як риба на березі;*

- сполучник + іменник-підмет + іменник із прийменником, що вводить обставину + дієслово: *wie ein Affe auf dem Schleifstein sitzen — невпевнено сидіти на велосипеді (як мавпа на гостроїльному камені); wie der Bauer auf den Wolf draufschlagen — відлупцювати як сидорову козу; wie Pilze aus dem Boden schießen — рости як гриби;*

- іменник + сполучник + іменник: *(ein Kerl wie ein Baum — силач, здоровенний чолов'яга; Jacke wie Hose — куртка (піджак) — що штани. Хрін редьки не солодший.*

Функціональність порівняльних виразів у мовленнєвому акті, мотивована пізнавальними і мисленнєвими властивостями мовця, є, на нашу думку, найважливішим аспектом. Німецькі компаративні фразеологізми дещо різняться своїм семантичним значенням від подібних чи еквівалентних відповідників в українській мові. Така розбіжність у значенні зумовлює певні труднощі відтворити експресивність ментальної метафори при перекладі, тобто знайти найбільш влучного метафоричного інтенсифікатора, щоб як можна точніше передати зміст, не порушивши когнітивної і лексичної гармонії ні в мові, з якої перекладається, ні якою інтерпретується.

Фразеологічні порівняння безпосередньо пов'язані з образами, які з'являлися у свідомості людей асоціативно, базуючись на лінгвокультурних особливостях, національних стереотипах народу. Основу таких гештальтів складають реальні подібності, зумовлені спостереженням за життям і поведінкою людей та тварин, природними явищами, речами тощо.

На основі аналізу нашого вибіркового матеріалу вдалося виокремити декілька ареалів порів-

нянь. Щоб описати свої почуття (Gefühle), психічний і фізичний стан (Geistlicher und körperlicher Zustand), зовнішність (Aussehen), риси характеру (Charakterzüge), народ знайшов схожості і подібності на основі зорової, звукової візуалізації та інших сенсорних аналізаторів у таких сферах:

- тваринний світ (Tierwelt): *Augen machen wie ein (ab)gestochenes Kalb — вирячити очі (від подиву); wie ein lackierter Affe — як виряжене опудало; diebisch wie eine Katze, furchtsam wie ein Hase — лякливий як заєць, а шкідливий як кішка; j-n wie einen Hund behandeln — жорстко ставитися до когось, знущатися з когось;*

- рослинне середовище (Pflanzenwelt): *keusch wie eine Lilie — чиста як лілія; zittern wie Espenlaub — тремтіти як осиковий лист; wachsen wie das Gras im Winter — не рости, не розвиватися; рости як трава взимку; ein Kerl wie ein Baum — силач, здоровенний чолов'яга;*

- природні явища (Naturerscheinungen): *launisch wie der Aprilwetter — капризний, мінливий, як погода в квітні; wie vom Donner gerührt — як громом прибитий; wie das leibhaftige Donnerwetter — із швидкістю блискавки; das ist wie Sommer und Winter — це зовсім несумісні речі; це як небо і земля; wie auf einem Vulkan leben — жити як на вулкані;*

- релігійні мотиви (religiöse Motive): *wie ein Posauenengel aussehen — виглядати як ангел з тромбоном (про кремезну людину); j-d sieht aus wie das Leiden Christi — у кого-небудь хворобливий вигляд; на кому-небудь лиця немає (дослівно: вигляд як страждання Христа); wie in Abrahams Schoß sitzen — жити як у раю, як у бога за пазухою; nackt wie Adam — розм. у чому мати народила;*

- побутові предмети (Alltagsgegenstände): *sich benehmen wie die Axt im Walde — розм. рухатися незграбно, як ведмідь (досл. розгулятися як сокира в лісі); die Kleidung hängt wie der Löffel am Galgen — одяг на комусь висить мішком (як ложка на шибеніці); j-d ist gespannt wie ein Regenschirm — аж палає з цікавості; дуже заінтригований (напружений як парасоля); zusammentklappen wie ein Taschenmesser — звалитися як підкошений (як кишеньковий ніж);*

- частини тіла (Körperteile): *wie aus dem Gesicht geschnitten sein — бути схожим як дві краплі води; j-d hat die Augen wie ein Luchs — розм. у когось очі, як у рисі (далеко бачать); das passt wie die Faust aufs Auge — розм. це личить як корові сідло (дослівно як кулак на око); j-d hat Ohren wie ein Luchs — у когось дуже гострий слух (очі як у рисі);*

- потойбіччя / міфологія (Jenseits / Mythologie): *j-d sieht aus wie ein wandelndes Gespenst — блідий як смерть (як привид); bleich wie der Tod — блідий як смерть; wie ein Grab schweigen (verschwiegen sein) — бути німим як риба, мовчати як могила, не прохопитися жодним словом;*

j-d fährt (або reitet) wie der Teufel — мчить як чорт, як очманілий;

- **пияцтво (Trunkenheit):** *besoffen wie ein Besenstiel / blau sein (wie ein Veilchen)* — п'яний, як чин, як ніч, як дим; *dem Fass den Boden ausschlagen* — пити як не в себе; *zehen wie ein Fassbinder* — пити без просину; *wie ein Loch trinken (або saufen)* — пити як у безодню лити;

- **належність до соціального класу (soziale Klasse):** *j-d sieht aus wie eine Landpromeranze* — хтось як маків цвіт (про сільську дівчину); *sie sieht so landpromeranzig aus* — у неї такий вигляд, ніби вона щойно з села приїхала; *wie ein Pascha leben* — жити в розкошах; *ein Mensch wie fünf auf ein Lot gehen* — звичайнісінька людина, така як всі;

- **манера говоріння (Sprechweise):** *wie aufgezogen reden* — говорити як дражнити; *reden wie ein Blinder von der Farbe* — говорити про щось, чого зовсім не знаєш; *говорити як сліпий про фарби; reden (sprechen) wie ein Buch* — говорити як по писаному (як книжка); *schwätzen wie eine Elster* — цокотати, торохтіти як сорока; *singen wie eine Heidelerche* — заливатися соловейком;

- **продукти харчування (Lebensmittel):** *ein Gesicht wie Essig machen (або ziehen) (тж. aussehen wie Essig)* — зробити кислу міну (дослівно: мати вигляд оцету); *wie Butter (масло) an der Sonne dastehen* — зовсім розгубитися; *wie warme Brötchen verkaufen* — що-н. швидко розпродати (як теплі булочки); *wie sauer Bier aussehen* — мати кислий вигляд (як кисле пиво);

- **історичні події / особи (historische Ereignisse / Personen):** *rangehen wie Blücher* — діяти рішуче; *ринутися в бій як Блюхер; wie ein Fürst leben* — жити по-царському (як князь), розкошувати; *wie die Huppen hausen* — безчинствувати, поводитися по-варварськи; *päpstlicher als der Papst sein (wollen)* — бути більш строгим ніж сам Папа Римський;

- **унікальні, тобто типові саме для Німеччини:** *riechen wie ein Brauhaus / eine Brauerei* — пропахнути як броварня; *eine Fahne haben wie ein Brauhaus / eine Brauerei* — мати прапор як броварня (поняття, які походять з культури північної Європи, де пивоварні мають довшу традицію ніж винні погребі чи таверни) (Balzer, 2001, S. 165 — 181); *Das geht wie`s Brezelbacken* — справа йде дуже швидко, як по маслу (Brezel — брецель / крендель — традиційна німецька випічка); *wie das Amen in der Kirche* — неначе Амін в церкві (зустрічається у романі Г. Фаллади «Wolf unter Wölfen»); *hier geht es zu wie auf Matzens Hochzeit* — тут бенкет на всю губу; *тут усе шкереберть (замок Matzen в Австрії, де проводять весілля);*

- **професійна діяльність (Berufstätigkeit):** *wie die Feuerwehr fahren* — мчати як на пожежу; *fluchen wie ein Bierkutscher* — лаятися як візник; *fluchen wie ein Landsknecht* — лаятися як візник (ландскнехт — німецький середньовічний піхо-

тинець); *arbeiten wie ein Galeerensklave* — працювати як каторжник; *schlafen wie ein Beamter (чиновник)* — спати допізна; *вести приємний спосіб життя.*

Основну частину стійких порівнянь становлять компаративні фраземи, у складі яких фігурує назва тварини, а саме 30 % досліджуваного матеріалу. Значну частину фразеологічної «фауни» становлять птахи (Vögel), які здебільшого відображають негативні якості і вади людини. Наприклад, боязку людину порівнюють із страусом, який ховає голову в пісок (*den Kopf in den Sand wie der Strauß stecken*); людину, яка зовсім не вміє плавати — з свинцевою качкою (*wie eine bleierne Ente schwimmen* — плаває як сокира); злодюжок і базік — з сорокою (*stehlen wie eine Elster* — красти як сорока; *schwätzen wie eine Elster* — цокотати, торохтіти як сорока); лелека зображена як незграбна, безпорадна людина (*wie der Storch im Salat* — цілковите непорозуміння); пихатість порівнюють з павичем (*stolz wie ein Pfau* — гордий як павич; *eitel (або gespreizt) wie ein Pfau* — пихатий як павич; *wie ein Pfau (ein) Rad schlagen* — пускати хвіст як павич; величатися; бундючитися; *wie ein Pfau (einher)stolzieren* — хизуватися, ходити гоголем; *herausgeputzt wie ein Pfau* — виряджений як павич); *watschen wie eine Gans* — ходити перевальцем; *aussehen wie ein krankes Hühnchen* — мати жалюгідний вигляд (мати вигляд хворої курки); *wie ein gerupfter Sperling* — як общипаний горобець.

Все ж вдається знайти декілька виразів, які виражають позитив: *wie (ein) Phönix aus der Asche erstehen* — відродитися як фенікс з попелу); *wie ein Vögelchen essen* — їсти як пташеня (дуже мало). В деяких зворотах, на наш погляд, відчувається іронічний, саркастичний присмак в залежності від контексту, в якому він вживається. Наприклад, *frei wie ein Vogel sein* (бути вільним як птах) — людина, яка нічим не обтяжена, незалежна у своїх діях. Але зовсім по-іншому відчувається, коли людину звільняють з роботи, і говорять їй наостанок, що вона тепер вільна як птах: *es ist j-m wie dem Vogel im Hanfsamen* / хтось живе розкошуючи, як сир у маслі купується (досл. почуває себе як птах у коноплях) — жити у достатках, у розкошах, безтурботно, але як же іронічно це звучить із вуст заздрісників.

Частина фразеологічних порівнянь в німецькій і українській мовах є універсальними для обох мовних середовищ:

schwätzen wie eine Elster — цокотати, торохтіти як сорока;

wie Hund und Katze leben — жити як кіт з собакою;

wie die Katze mit der Maus spielen — гратися як кіт з мишею;

wie ein Pferd arbeiten — працювати як кінь;

emsig wie eine Ameise — працюючий як мурашка;

emsig (або fleißig) wie eine Biene — працюючий як бджола;

але здебільшого мають часткові розбіжності:

verliebt sein wie ein Kater — бути закоханим по самі вуха, дослівно бути закоханим як кіт, в українській мові — як кішка;

stur wie ein Bock / ein Ochse — впертий як осел — дослівно як козел / як віл;

matt wie eine Fliege — як сонна муха, дослівно втомлений / в'ялий як муха;

wie ein Ochse im Porzellanladen herum trampeln — поводитися як слон (дослівно віл) у посудній крамниці;

kriechen wie eine Schnecke — повзти як черепаха — дослівно як слимак;

giftig wie eine Spinne — злий як гадюка, дослівно, як павук;

Варто зазначити, що для німецької мови є досить типовим словотворення, у тому числі утворення прикметників-комполітів з порівняльним значенням, які при перекладі українською вимагають двокомпонентної структури, наприклад, *bärenstark* — сильний як ведмідь; *schneeweiß* — білий, як сніг. Проте, не завжди при перекладі застосовується порівняльна конструкція, тобто в українській мові також вживається складний прикметник *schneeweiß* — білий, як сніг = білосніжний.

Досить парадоксальним є, на наш погляд, порівняння із свинєю (*Schwein / Sau*). Серед стійких порівнянь з цим образом знаходимо вирази, які показують поведінку людини не з найкращої сторони: *j-d schreit wie eine gestochene Sau* — кричить як недорізане поросся; *j-d schwitzt wie eine Sau* — обливається потом; *mit j-m umgehen wie die Sau mit dem Bettelsack* — по-свинському ставитися до когось; *es so dick hinter den Ohren haben wie die Sau die Läuse* — бути непритворним негідником, проїдисвітом; *wie das Schwein aus dem Stall*

fortlaufen — піти, залишивши повне безладдя. Але ж, бажаючи щастя, німці говорять «*Schwein haben*»! Як розповідає легенда, поросся отримувало той, хто був найгіршим стрільцем на народному святі, невдахи висміювали, але згодом свиня стала символом щастя, її часто дарували на Silvester в німецькому Рейху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ідіоматика — один з експресивних сегментів лексикології, її порівняльні фразеологізми, які використовуються як в повсякденному спілкуванні, так і в літературі, є безперечно специфічними для кожної мови. Гіперболічні, часом іронічні і саркастичні порівняння надають мовленню яскравіше вираженої образності для більшого впливу на слухача. Креативність і фантазія людства створювали віками оригінальні образні порівняння, які з плином часу тільки шліфувалися і асимілювалися до вимог сьогодення. Кочування і міграція народів поширювала по світу свої культурні традиції та запозичувала у інших культурах щось нове, чуже, яке успішно онімечувалося. Світ розвивається, мова розвивається, а отже, на нашу думку, з'являтимуться і нові компаративні порівняння, які поки ще не зафіксовані у лексикографічних джерелах.

З точки зору наукових розвідок, в подальшій перспективі доречно було б звернути увагу на актуальність функціонування фразеологічних порівнянь у німецькій мові, оскільки деякі порівняльні фрази застаріли, інші навіть носіям мови невідомі, деякі мутували, змінили денотативне значення і набули конотацій. Компаративні порівняння як окрема категорія фразеології завжди залишиться продуктивною, актуальною, комунікативно цінною і відкритою для нових доповнень. Подальше дослідження може бути унаочнено укладанням лексикографічного словника стійких порівнянь, який стане в нагоді при вивченні лексикології, стилістики, лінгвокраїнознавства, практичного курсу перекладу.

ДЖЕРЕЛА

1. Арутюнова, Н. Д. (1999). *Язык и мир человека*. Москва: Языки русской культуры.
2. Виноградов, В. С. (2001). *Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)*. М.: Изд-во ин-та общ. сред. образования РАО.
3. Виноградов, В. В. (1977). *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М.: Наука.
4. Гаврись, В. І., Пророченко, О. П. (Укл.). (1981). *Німецько-український фразеологічний словник: у 2 т. Т. 1, 2*. К.: Рад. школа.
5. Грипас, О. Ю. (2020). Типологія асоціативних зв'язків у компаративних конструкціях. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 45(1), с. 11–14.
6. Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., Огуй, О. Д. (2006). *Теорія і практика перекладу німецької мови*. Вінниця: Нова книга.
7. Мізін, К. І. (2003). *Компаративні фразеологічні одиниці сучасної німецької мови: шляхи утворення та ідеографія*. [Дис. на здоб. наук. ступ. канд. філ. наук, Київ. нац. лінгв. ун-т.]. <http://www.disslib.org/komparatyvni-frazeolohichni-odnyntsi-suchasnoyi-nimetskoyi-movy-shljakhy-utvorennja-ta.html>

8. Прохоров, А. М. (Гл. ред.). (1998). *Большой энциклопедический словарь: Содержит ок. 80000 ст.* (2-е изд., перераб. и доп.). М.: Большая Рос. Энцикл.
9. Шанский, М. М. (1985). *Фразеология современного русского языка*. М.: Высшая школа.
10. Balzer, B. (2001). Phraseologische Vergleiche, polyglott. *Revista de Filología Alemana*, 9, 165–181. <https://www.researchgate.net/publication/27574282>
11. Lüger, H.-H. (1996). Satzwertige Phraseologismen im Text. Elemente eines Mehrebenenmodells. *Universität Konstanz. Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 30, 76–98. <https://kops.unikonstanz.de/bitstream/handle/123456789/4638/lueg3004.pdf>
12. Schmidt, W. (1967). *Deutsche Sprachkunde* (5. Auflage). Berlin: Volk und Wissen.
13. Gester, S., & Marek, L. (2010). *Phraseologismen und Sprichwörter in der modernen deutschen Sprache*. Univerzita Tomáše Bati. http://www.sprichwortplattform.org/attach/Ergebnisse/Fachveroeffentlichungen_AP%208_Marek_Zlin_2010_Sprichwort-Monographie.pdf
14. Černyšewa, I. I. (1970). *Feste Wortkomplexe*. М.: Vysshaya shkola.

REFERENCES

1. Arutyunova, N. D. (1999). *Yazyk i mir cheloveka*. Moskva: Yazyki russkoy kultury [in Russian].
2. Vinogradov, V. S. (2001). *Vvedenie v perevodovedenie (obshchie i leksicheskie voprosy)*. М.: Izd-vo in-ta obshch. sred. obrazovaniya RAO [in Russian].
3. Vinogradov, V. V. (1977). *Izbrannyye trudy. Leksikologiya i leksikografiya*. М.: Nauka [in Russian].
4. Havrys, V. I., Prorochenko, O. P. (Ukl.). (1981). *Nimetsko-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk.: u 2 t. T. 1, 2*. К.: Rad. Shkola [in Ukrainian].
5. Hrypas, O. Yu. (2020). Typolohiia asotsiatyvnykh zviazkiv u komparatyvnykh konstruktivnykh. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 45(1), 11–14 [in Ukrainian].
6. Kyiak, T. R., Naumenko, A. M., Ohui, O. D. (2006). *Teoriia i praktyka perekladu nimetskoï movy*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
7. Mizin, K. I. (2003). *Komparatyvni frazeolohichni odynytsi suchasnoi nimetskoï movy: shliakhy utvorennia ta ideohrafiia*. [Dys. na zdob. nauk. stup. kand. fil. nauk, Kyiv. nats. linhv. un-t.]. <http://www.disslib.org/komparatyvni-frazeolohichni-odynytsi-suchasnoyi-nimetskoyi-movy-shljakhy-utvorennia-ta.html> [in Ukrainian].
8. Prokhorov, A. M. (Gl. red.). (1998). *Bolshoy entsiklopedicheskiy slovar: Soderzhit ok. 80000 st.* (2-е изд., перераб. и доп.). М.: Bolshaya Ros. Entsikl. [in Russian].
9. Shanskiy, M. M. (1985). *Frazeologiya sovremennogo russkogo yazika*. М.: Vysshaya shkola [in Russian].
10. Balzer, B. (2001). Phraseologische Vergleiche, polyglott. *Revista de Filología Alemana*, 9, 165–181. <https://www.researchgate.net/publication/27574282>
11. Lüger, H.-H. (1996). Satzwertige Phraseologismen im Text. Elemente eines Mehrebenenmodells. *Universität Konstanz. Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 30, 76 — 98. <https://kops.unikonstanz.de/bitstream/handle/123456789/4638/lueg3004.pdf>
12. Schmidt, W. (1967). *Deutsche Sprachkunde* (5. Auflage). Berlin: Volk und Wissen.
13. Gester, S., & Marek, L. (2010). *Phraseologismen und Sprichwörter in der modernen deutschen Sprache*. Univerzita Tomáše Bati. http://www.sprichwortplattform.org/attach/Ergebnisse/Fachveroeffentlichungen_AP%208_Marek_Zlin_2010_Sprichwort-Monographie.pdf
14. Černyšewa, I. I. (1970). *Feste Wortkomplexe*. М.: Vysshaya shkola.

Дата надходження статті до редакції: 06.09.2021.

Прийнято до друку: 22.10.2021.